

Об'єкти світової спадщини ЮНЕСКО в Україні

Міністерство культури та інформаційної політики України

Департамент культури ВО КМР (КМДА)

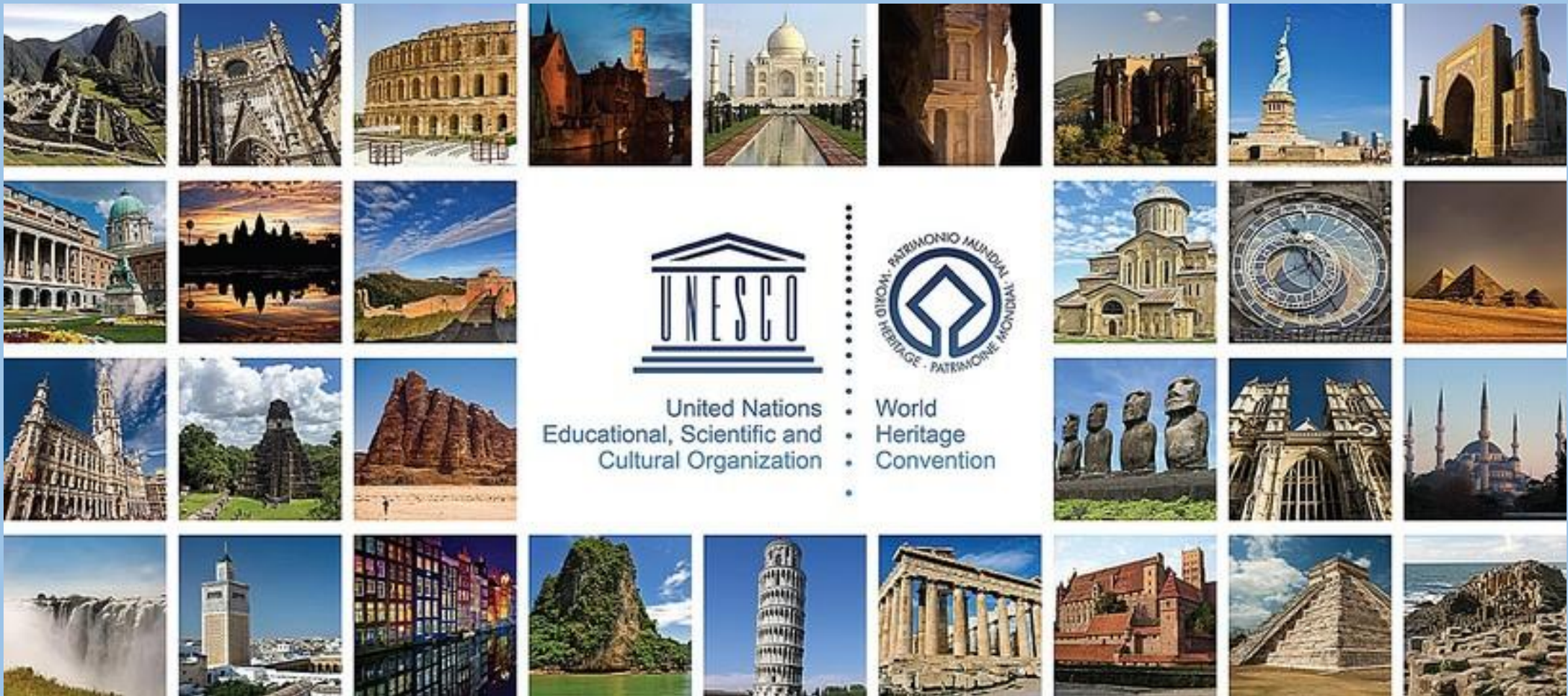
Музей історії Десятинної церкви

2024



Штаб-квартира UNESCO в Парижі

- **ЮНЕСКО (UNESCO)** – спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, заснована 1945 року. Її місія – зміцнювати мир та безпеку через співробітництво країн в освіті, науці, культурі. Програми ЮНЕСКО спрямовані на доступ до освіти, міжнародну наукову співпрацю, збереження і захист об'єктів матеріальної і нематеріальної культурної спадщини, вільне поширення інформації тощо. Організація має розгалужену мережу регіональних, кластерних і національних офісів, інститутів та партнерських організацій. До неї входять майже 200 країн-учасниць, що фінансують проекти за спеціальною системою внесків.



- **Світова спадщина ЮНЕСКО – це культурні та природні цінності, які вважаються надбанням усього людства. Кожен об’єкт Світової спадщини повинен відповідати хоча б одному з розроблених організацією культурних або природних критеріїв. Статус об’єкта Світової спадщини організації додає гарантії збереження цього об’єкта, привертає до нього увагу влади та громади, дає пріоритет у залученні коштів для реконструкції, а також сприяє розвитку туризму.**

Світові пам'ятки ЮНЕСКО



5 географічних регіонів, визначених ЮНЕСКО



- Статус об'єкта Світової спадщини дає такі переваги:
- Додаткові гарантії збереження й цілісності унікальних природних і культурних комплексів.
- Підвищує престиж територій і установ, які ними опікуються.
- Сприяє популяризації включених у Список об'єктів і розвитку альтернативних видів природокористування (насамперед екологічного туризму).
- Забезпечує пріоритетність у залученні фінансових коштів для підтримки об'єктів Світової культурної й природної спадщини, насамперед із Фонду Світової спадщини.
- Сприяє організації моніторингу й контролю за станом збереження природних і культурних об'єктів.
- Станом на 2023 рік у списку Світової спадщини перебувають 1157 об'єктів (зокрема 900 культурних, 218 природних і 39 змішаних) зі 167 країн.



- Головна мета списку Світової спадщини – зробити відомими та захистити об'єкти, які є унікальними. З цією метою, а також через прагнення до об'єктивності, було складено оцінювальні критерії. Спочатку (з 1978 року) існували тільки критерії для об'єктів культурної спадщини. Згодом – для відновлення рівноваги між різними континентами – з'явилися природні об'єкти. Нарешті, у 2005 році всі критерії були зведені воєдино, і тепер кожен об'єкт Світової спадщини має у своєму описі хоча б один з них.
- Культурні критерії:
- I. Об'єкт має являти собою витвір творчого людського генія.
- II. Об'єкт має представляти, як важлива зміна людських цінностей протягом певного часу або в межах певного культурного регіону впливає на розвиток архітектури або технологій, монументального мистецтва, міського планування або ландшафтного дизайну.
- III. Об'єкт має слугувати унікальним або принаймні винятковим свідченням культурної традиції або цивілізації, яка нині існує або припинила своє існування.
- IV. Об'єкт має бути видатним зразком типу споруди, архітектурного або технологічного ансамблю чи ландшафту, який (або які) ілюструють важливу епоху (або епохи) історії людства.
- V. Об'єкт має бути видатним зразком традиційного поселення, землекористування або водокористування, який представляє певну культуру або певну форму взаємодії людини з довкіллям, особливо якщо такий зразок став вразливим під впливом незворотних змін.
- VI. Об'єкт має бути прямо чи опосередковано пов'язаним з подіями або наявною традицією, ідеями або віруваннями, з творами мистецтва та літератури, що мають світове значення. (Комітет ЮНЕСКО вважає, що цей критерій варто застосовувати в поєднанні з іншими критеріями.)



Марка України присвячена 50-річчю членства в ЮНЕСКО



«50 років членства України в ЮНЕСКО» — ювілейна монета номіналом 5 гривень, випущена Національним банком України, присвячена 50-річчю набуття Україною статусу постійного члена Організації Об'єднаних Націй з питань науки і культури (ЮНЕСКО). Монету введено до обігу 12 травня 2004 року. Вона належить до серії «Інші монети». Художник, скульптор — Іваненко Святослав



«10 років внесенню до реєстру світової спадщини ЮНЕСКО історичного центру міста Львова» — срібна ювілейна монета номіналом 10 гривень, випущена Національним банком України. Присвячена 10-річчю внесення до реєстру світової спадщини ЮНЕСКО ансамблю історичного центру міста Львова. Монету було введено в обіг 24 жовтня 2008 року. Вона належить до серії «Духовні скарби України». Художник — Дем'яненко Володимир.



- **Україна приєдналася до ЮНЕСКО 12 травня 1954 року, відкриваючи нову сторінку міжнародної співпраці в охороні й розвитку культури, освіти та науки. 12 жовтня 1988 року Україна, ще перебуваючи в складі СРСР, ратифікувала Конвенцію ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. 70-річчя членства України в ЮНЕСКО – поважний історичний етап розвитку міжнародної співпраці, що підсумовує багатогранну діяльність щодо збереження національної світової культурної спадщини. На сьогодні до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО входять 8 українських об'єктів.**



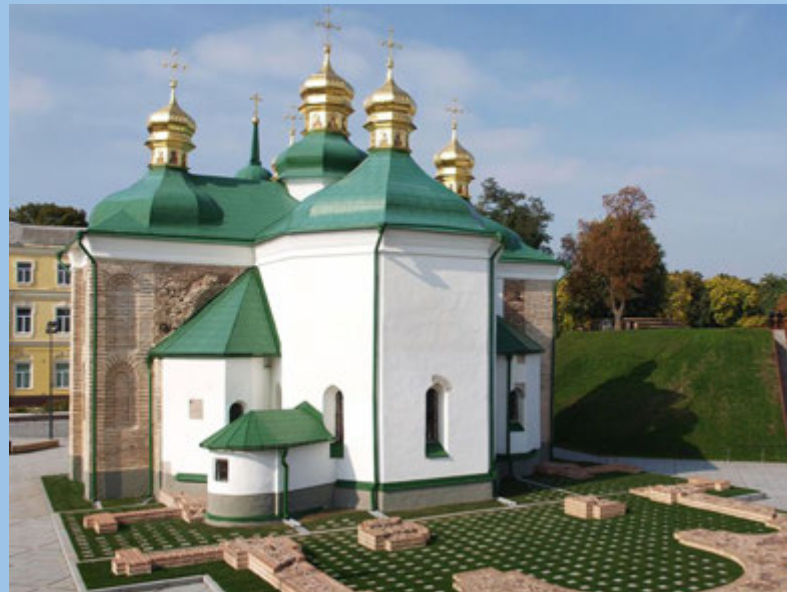
Світлина Андрія Чекановського

- Перша українська пам'ятка ввійшла до переліку об'єктів Світової спадщини 1990 року на 14-й сесії Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО. До списку входять такі київські святині: **Софійський собор та прилеглі чернечі будівлі, Києво-Печерська лавра, церква Спаса на Берестові.** Незначні зміни до списку було внесено у 2005 та 2021 роках.



*Ансамбль
Киево-Печерської
лаври
Світлина Андрія
Чекановського*

*Успенський собор
Киево-Печерської лаври
Світлина Андрія
Чекановського*



*Церква Спаса на Берестові
Світлина: Rasal Hague*





Світлина: Mykola Swarnyk



Світлина: Jan Mechlich

- У 1998 році до переліку об'єктів Світової спадщини ввійшла пам'ятка **«Львів – ансамбль історичного центру»** в складі: Високий замок і Підзамче, Середмістя; ансамбль собору святого Юра. Уточнення до протоколу внесено 2008 року.



Пункт геодезичної дуги Струве «Катеринівка».
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_об%27єктів_Світової_спадщини_ЮНЕСКО_в_Україні#/media/Файл:Truve_Geodetic_Arc_chain_«Katerinowka»_picture1.JPG



Пункт геодезичної дуги Струве «Фельштин».
Світлина: Volodymyr D-k



Пункт геодезичної дуги Струве «Старо-Некрасівка».
Світлина: Assedo



Пункт геодезичної дуги Струве «Баранівка».
Світлина: Fantasi

• **Дуга Струве**

- Унікальна пам'ятка стала об'єктом захисту ЮНЕСКО у 2005 році. Її об'єкти розміщені на території 10 країн. В Україні – на 25-градусному меридіані східної довготи, уздовж якого прокладали геодезичні точки. Саме це унікальне дослідження дозволило вченому Василю Струве точно розрахувати розміри Землі. В Україні геодезичні точки розміщені в кількох областях: села Катеринівка, Гвардійське (Хмельницька область), Стара Некрасівка (Одеська область), Гірники (Рівненська область), Крупа, Гута-Камінська (Волинська область).



Як пам'ятку природи світового значення до списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 2006 році було внесено **букові праліси Карпат** та давні букові ліси (спільно з лісами Словаччини). Саме тут можна побачити, який вигляд мали ліси тисячу років тому. У заповідних зонах заборонено вести господарську діяльність, що й дозволило зберегти первозданність природи. Деяким тутешнім букам по 500 років! До списку ввійшли ліси в Закарпатській області (Чорногора, Кузій–Трибушани, Мараморощ, Свидовець Рахівського р-ну, Стужиця–Ужок Великоберезнянський р-н, Уголька–Широкий Луг Тячівського р-ну, Синевир–Дарвайка, Синевир–Квасовець, Синевир–Стримба, Синевир–Вільшани, Зачарований край–Іршавка, Зачарований край–Великий Діл Хустського р-ну, в Івано-Франківській області: Горгани Надвірнянського р-ну, Розточчя Яворівського р-ну, у Хмельницькій області (Сатанівська дача Хмельницький район).

Свидовець. Світлина: Daniel Baránek

- Природні критерії
- (vii) Об'єкт має представляти зразок унікального природного явища або ділянку неповторної природної краси та естетичної важливості.
- (viii) Об'єкт має бути видатним прикладом, який представляє основні віхи історії людства, в тому числі сліди давнього життя, важливі поточні геологічні процеси формування земної поверхні, або важливі геоморфологічні та фізіографічні явища.
- (ix) Об'єкт має бути видатним зразком, що представляє важливі поточні екологічні та біологічні процеси в еволюції та розвитку наземних, прісноводних, берегових та морських екосистем та сукупностей рослин і тварин.
- (x) Об'єкт має бути ареалом проживання найбільш важливих видів з погляду збереження біологічного розмаїття, в тому числі видів, що знаходяться під загрозою зникнення та мають видатну універсальну цінність для науки та збереження довкілля.

Світлина
Ольги
Смірної



- **Резиденція митрополитів Буковини й Далмації в Чернівцях** внесена до списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 2011 році. Попри відносно молодий вік (зведена в 1882 році), резиденція є справжньою перлиною архітектури. Зведена в стилі еклектики, споруда вражає красою та масштабами. Ансамбль будівлі становлять головний корпус, церква Трьох Святителів, колишній пресвітерій, дендропарк. Нині пам'ятка є місцем розміщення Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.



Церква Святої Трійці. м. Жовква Львівського р-ну Львівської обл.

Світлина Бориса Мавлютова



Церква Собору Пресвятої Богородиці. с. Матків Турківського р-ну Львівської обл.

Світлина: Haidamac



Церква Святого Духа. с. Потелич Жовківського р-ну Львівської обл.

Світлина Віталія Ільницького

Дерев'яні церкви карпатського регіону Польщі й України було внесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 2013 році. 16 церков України та Польщі поєднали гуцульський, бойківський, лемківський та галицький типи архітектури XVI-XIX ст.

Вознесенська церква,
с. Ясіня
Рахівського р-ну
Закарпатської обл.

Світлина: Elke Wetzig





**Церква святого Юра,
м. Дрогобич
Дрогобицького р-ну
Львівської обл.**

*Світлина
Романа Тустановського*

**Церква Святого Духа,
м. Рогатин
Івано-Франківського р-ну
Івано-Франківської обл.**

Світлина: Sw909az3



**Церква Різдва Пресвятої
Богородиці,
с. Нижній Вербіж
Коломийського р-ну
Івано-Франківської обл.**

Світлина Тараса Возняка

**Церква святого Михайла,
с. Ужок Ужгородського р-ну
Закарпатської обл.**

Світлина: Elke Wetzig





- **Територію Херсонеса Таврійського й округи** до світової спадщини ЮНЕСКО внесено у 2013 році. Заснований у 422 році до н. е., Херсонес став важливим торговельним центром Криму. Місто ввійшло в історію Давньої Греції, Риму та Візантії, Криму, України. «Стародавнє місто Херсонес Таврійський і його хора» існує як архітектурно-археологічна пам'ятка. Загальна площа Херсонесу Таврійського – 500 га.



- У 1983 році заповідник **«Асканія-Нова»** (Херсонська обл.) отримав статус біосферного заповідника ЮНЕСКО. У 1984 році його включено до Міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

- Станом на 2023 рік український уряд запропонував внести до переліку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО ще 16 об'єктів, що були зафіксовані в попередньому списку. Кандидатами на внесення до списку світової спадщини ЮНЕСКО в Україні є Борисоглібський собор (м. Чернігів),

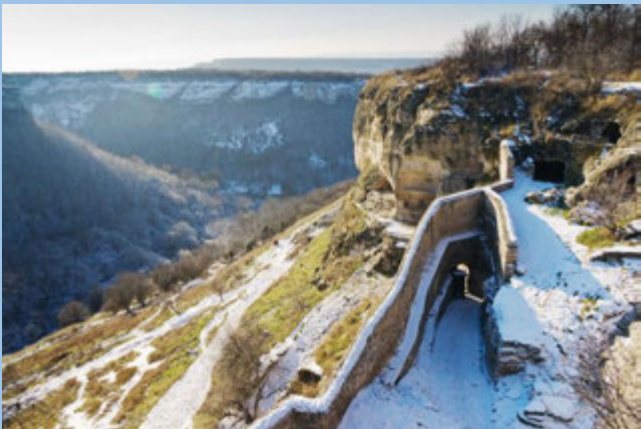


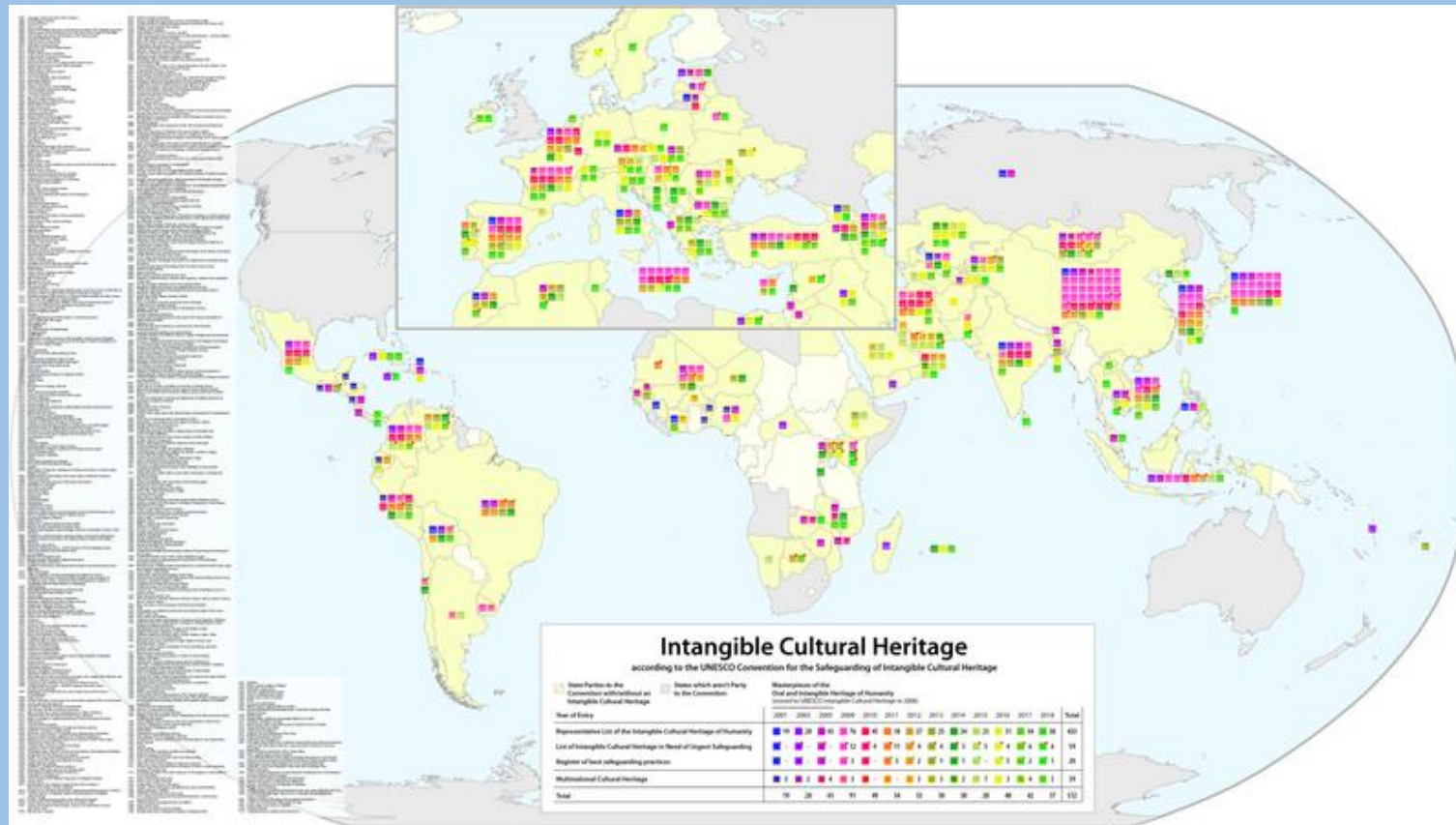
- Спасо-Преображенський собор (м. Чернігів), Могила Тараса Шевченка та державний історичний і природний музей-заповідник (м. Канів), Культурний ландшафт каньйону в Кам'янці-Подільському, Дендрологічний парк «Софіївка» (м. Умань), Бахчисарайський палац кримських ханів, Кам'яна Могила (Мелітопольський р-н Запорізької обл.), Комплекс пам'яток Судацької фортеці (республіка Крим), Миколаївська астрономічна обсерваторія, Астрономічна обсерваторія Київського національного університету, Астрономічна обсерваторія Одеського національного університету, Кримська астрофізична обсерваторія, Кирилівська церква (м. Київ), Андріївська церква (м. Київ), Пости та укріплення на торгових шляхах генуезців від Середземного до Чорного моря, Мангуп-Кале, Ескі-Кермен, Чуфут-Кале, Держпром (Будинок Державної промисловості), Тіра – Аккерманська фортеця.





- **Попередній список ще поповнюється. Пропозиції щодо нових об'єктів у попередньому списку включають: Лівадійський палац, Сурб-Хач, Хотинська фортеця, Трипільська археологічна культура (разом з пам'ятками на території Румунії та Молдови), Чорнобильська зона, Хрещатик, Печери Тернопільщини, Соцмісто Запоріжжя, Малий Ґалаґов, Чернівецький та Одеський театри, Канівські гори та Крилоське городище із церквою Святого Пантелеймона.**





- Нематеріальна культурна спадщина – концепція, запропонована в 1990-х роках як аналог світовій спадщині ЮНЕСКО, що приділяє основну увагу матеріальній культурі. У 2001 році ЮНЕСКО провела опитування серед держав і неурядових організацій з метою вироблення засад конвенції. У 2003 році було прийнято Конвенцію із захисту нематеріальної культурної спадщини. Україна приєдналася до цієї Конвенції у 2008 році.
- У статті 2 Конвенції ЮНЕСКО дається таке визначення нематеріальній культурній спадщині: «Нематеріальна культурна спадщина» означає звичаї, форми представлення й вираження, знання й навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти і культурні простори, визнані співтовариствами, групами і в окремих випадках особами як частина їхньої культурної спадщини.



- У Конвенції вказано також конкретні прояви нематеріальної культурної спадщини в деяких сферах: усні традиції та форми вираження, у тому числі мова як носій нематеріальної культурної спадщини; виконавські мистецтва, у тому числі акторська гра, музика, спів, танці та інше; звичаї, обряди, свята; знання та звичаї, що відносяться до природи і всесвіту; знання та навички, пов'язані з традиційними ремеслами.
- Така нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюється співтовариствами і групами, залежно від середовища, що їх оточує, їх взаємодії з природою та історією і формує в них почуття самобутності та спадкоємності, сприяючи тим самим повазі культурної різноманітності і творчості людини. Важлива тільки та нематеріальна культурна спадщина, яка узгоджується з існуючими міжнародно-правовими актами з прав людини і вимогами взаємної поваги між співтовариствами, групами та окремими особами, а також стійкого розвитку.



- Для забезпечення більшої наочності нематеріальної культурної спадщини, сприяння поглибленню усвідомлення її значення та заохочення діалогу на основі поваги до культурного різноманіття складається, оновлюється та публікується Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства (англ. Lists of Intangible Cultural Heritage) та Реєстр належних практик захисту (англ. Register of good safeguarding practices). На кінець 2019 року до списку включено 549 елементів нематеріальної культурної спадщини 127 країн.



До репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства занесені:

- петриківський декоративний живопис як феномен української орнаментальної народної творчості (2013 р.);
- козацькі пісні Дніпропетровщини (2016 р.);
- традиція косівської розписної кераміки (2019 р.);
- орнек – кримськотатарський орнамент та знання про нього (2021 р.);

український борщ (2022 р.).



1. Мальовка «Павичі», Тетяна Пата, 1949 р.



2. Скринька з Фабрики петриківського розпису
Олександра Пікуш, бл. 1960 р.



3. Панно «Білий Танок», Федір Панко, 1976 р.

- **Петриківський розпис** – різновид українського декоративно-орнаментального народного малярства, що виник у селі Петриківка на Подніпров'ї. Жителі Петриківки прикрашають свої будинки, предмети домашнього вжитку та музичні інструменти орнаментальними фантастичними квітами та іншими природними елементами. Побутові речі з таким розписом збереглися із XVII ст.
- Діє Центр народного мистецтва «Петриківка», де майстри створюють авторські художні вироби на різноманітних матеріалах. У Центрі також проводять виставки, екскурсії і майстер-класи. Колекції цього розпису зберігаються в музеях Петриківки та інших міст України, а також у приватних колекціях.

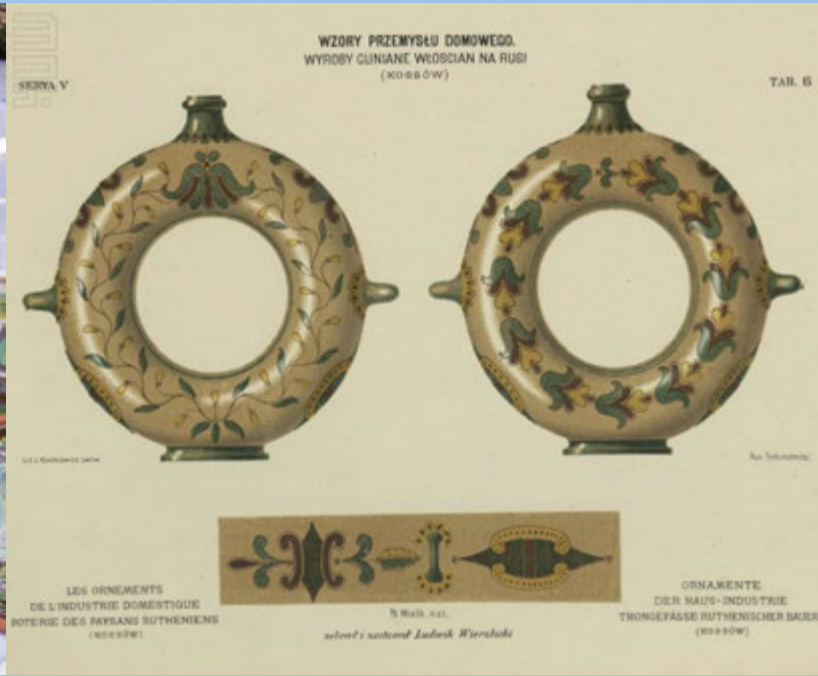


Козацькі пісні Запоріжжя і Подніпров'я

Козацькими вважаються пісні про козацькі походи та битви, життя окремих полководців, козацький побут. Географія козацьких пісень охоплює все Подніпров'я, на території якого розташовувалися п'ять Запорозьких Січей. Раніше виконувалися чоловічим гуртом, зазвичай без музичного супроводу. Зараз їх виконують жінки, рідше – жінки та чоловіки разом.

Козацьким пісням притаманні розлогість мелодії та протяжний стиль виконання. Виконавці цих пісень мають зв'язок з минулим – предками та історією громади. Багатьом з них від 70 років, і вони практикували цей спів більшу частину свого життя.

Виконавцями козацьких пісень здебільшого є місцеві ансамблі та гурти «Криниця», «Знахідка», «Первоцвіт», «Богуславочка» та ін. У деяких селах носіями пісенної традиції є окремі виконавці або неформальні групи, що збираються час від часу на великі свята. Козацькі пісні визнані ЮНЕСКО такими, що потребують негайної охорони, оскільки ці пісні можуть зникнути в найближчому майбутньому.



Традиція косівської мальованої кераміки

Традиція косівської мальованої кераміки, зокрема посуду, обрядових предметів, іграшок та плитки, виникла у XVIII ст. в селах Гуцульщини; вона має практичну і художню цінність. Технологія виготовлення косівської кераміки полягає в розписі покритого білою глиною і підсушеного виробу лише трьома кольорами – зеленим, жовтим і коричневим, що символізують гори, сонце та землю. Сюжети керамічних виробів зображують історію, побут, фольклор, вірування і звичаї гуцулів, а також навколишню флору та фауну.

Традиції косівської мальованої кераміки зараз поширені в місті Косові, селищі Кути і селах Пістинь, Вербовець, Старий Косів та розвиваються як дрібне цехове виробництво і приватні творчі майстерні. У Косівському коледжі діє кафедра художньої кераміки. Окремий зал Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини присвячений косівській кераміці. Тут регулярно проводять виставки і фестивалі.



Малюнок Адавіс Ефендієвої (1920 р.)

Орнек

Орнек (Орьнек) є національним кримськотатарським орнаментом і разом з тим – одним з найдавніших досягнень культури кримськотатарського народу. Орнек використовується у вишивці, ткацтві, гончарстві, гравюрі, ювелірній справі, різьбі по дереву, розпису скла та стін. Символи розташовані так, щоб створити оповідну композицію, наповнену певним змістом.



Керамічна [писанка](#) з кримськотатарським орнаментом *Örneк* майстрині Марини Курукчі



1 липня 2022 року на 5 позачерговому засіданні Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини за зверненням Міністерства культури та інформаційної політики України було внесено елемент **«Культура приготування українського борщу»** до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, який потребує негайної охорони.



Елементи
Нематеріальної
Культурної Спадщини
України

Intangible
Cultural Heritage
Elements of Ukraine

Нематеріальна культурна спадщина України — українська національна складова загальної концепції нематеріальної культурної спадщини, запропонованої в 1990-х роках як аналог Світової спадщини ЮНЕСКО, що приділяє основну увагу матеріальній культурі.

Нематеріальна культурна спадщина — це усна народна творчість, народні традиції, звичаї, свята, обряди, народна виконавська майстерність (музична, пісенна, танцювальна, театральна); традиційні ремесла; знання, навички та світогляд українського народу, що стосується природи і всесвіту (народна медицина, народний календар, національне кухарство, народний одяг тощо), що передаються від покоління до покоління, постійно відтворюються спільнотами та формують у них почуття самобутності та наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного розмаїття і творчості людини.

На державному рівні формується Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України, згідно Порядку ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

Станом на травень 2024 року до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини України внесено 97 елементів

Джерела зображень

https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_об%27єктів_Світової_спадщини_ЮНЕСКО_в_Україні#/media/Файл:Truve_Geodetic_Arc_chain_«Katerinowka»_picture1.JPG

<https://chytomo.com/46-krain-ne-bratymut-uchast-v-sesii-iunesko-iaxshcho-ta-prokhodytyme-v-rosii/>

<https://armyinform.com.ua/2023/09/27/my-borotymemos-dali-shhob-rosiyu-vyklyuchyly-z-yunesko-ta-inshyh-mizhnarodnyh-organizacij-rostyslav-karandyeyev/>

<https://ua.topvoyager.com/spisok-vsesvitnoyi-spadshhini-yunesko/>

<https://travelask.ru/questions/83073-kakie-gruppy-ob-ektov-vhodyat-v-sostav-vsemirnogo-naslediya>

[https://uk.wikipedia.org/wiki/Могила_Тараса_Шевченка#/media/Файл:Могила_Шевченка_\(5\).JPG](https://uk.wikipedia.org/wiki/Могила_Тараса_Шевченка#/media/Файл:Могила_Шевченка_(5).JPG)

<https://blog.pokupon.ua/sofievka-v-umani-dendropark-vo-imja-ljubvi-kak-dobratsja-i-cho-posmotret/>

https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_об%27єктів_Світової_спадщини_ЮНЕСКО_в_Україні

https://uk.wikipedia.org/wiki/Відгінне_скотарство#/media/Файл:Mouton_sur_la_route_de_Entrevaux_a_Annot_0566.JPG

https://uk.wikipedia.org/wiki/Соколине_полювання#/media/Файл:GoshawkFalconry.jpg

<https://life.pravda.com.ua/society/2018/09/30/233188/>

https://uk.wikipedia.org/wiki/Лісосплав#/media/Файл:Columbia_Log_Raft.jpg

http://ооcuk.com.ua/nks/muzeу_писанки

<https://authenticukraine.com.ua/blog/kozacki-pisni-dnipropetrovsini>

https://uk.wikipedia.org/wiki/Косівська_мальована_кераміка

<https://www.rbc.ua/ukr/styler/borshch-kakie-ukrainskie-dostoyaniya-zashchishchaet-1656686061.html>

<https://investory.news/media/nematerialna-spadshhina-yunesko-ukrainski-stravi/>

<https://virtmuseum.uccs.org.ua/ua>

<https://www.rbc.ua/ukr/styler/borshch-kakie-ukrainskie-dostoyaniya-zashchishchaet-1656686061.html>

<https://oblrada.dp.gov.ua/news/nematerialna-kulturna-spadshchyna-za/>

<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DuKNrXAMomtI&psig=AOvVaw362gQjwKZg2tTuRWzTqIII&ust=1721311949052000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBEQjRxqFwoTCMjex66hrocDFQAAAAAdAAAAABAT>

Упорядник : с.н.с Музею історії Десятинної церкви Андрій Чекановський